

I N M E M O R I A M

Mečislovas Jučas
(26 IV 1926 – 6 XI 2019)

Był jedną z charakterystycznych postaci Uniwersytetu Wileńskiego, środowiska historycznego, a także miasta, w którym spędził niemal całe dorosłe życie. Urodził się bowiem w wiosce Vabalai w powiecie bejsagolskiej, w niepodległej już Republice Litewskiej. Tu skończył czteroklasową szkołę podstawową, potem gimnazjum w pobliskim Szadowie (1944 r.). Szczęśliwy los uchronił Jego i najbliższych od straszliwej fali represji i wywózek, które przeszły przez ziemie Litwy, ale już radzieckiej, w latach 1940 i 1941, a także po wojnie.

W 1946 r. rozpoczął studia na Wydziale Historyczno-Filologicznym Uniwersytetu Kowieńskiego, ale skończył je w Wilnie i – jako wyróżniający się wiedzą – otrzymał skierowanie do pracy w Instytucie Historii Litwy. Nie został jednak, tak jak i kolega ze studiów, także znany później historyk Vytautas Merkys, przyjęty przez dyrektora Juozasa Žiugždę, któremu już zarzucano słabość ideologiczną Instytutu. A Mečislovas Jučas nie był nawet komsomolcem. W rezultacie, jak wspominał Vytautas Merkys, został wysłany do seminarium nauczycielskiego w Święcianach. Niebawem jednak, gdy czarne chmury zawisły nad Instytutem rozwiały się, Juozas Žiugžda nie tylko ściągnął młodego historyka do Instytutu, ale też zdołał oddelegować go do Moskwy, do prestiżowego Instytutu Historii Akademii Nauk ZSRR (1952 r.). W 1956 r., po obronieniu w Moskwie pracy poświęconej dziejom Wielkiego Księstwa Litewskiego od schyłku XIV do połowy XV w. i otrzymaniu stopnia kandydata nauk historycznych Mečislovas Jučas wrócił do Instytutu wileńskiego, gdzie będzie pracował aż do 1985 r. W 1971 r. został doktorem nauk historycznych, w 1993 r., po nostryfikacji już w odrodzonej Litwie, doktorem habilitowanym. Tytuł profesora otrzymał jednak na Uniwersytecie Wileńskim (1976 r.), na którym wówczas już od sześciu lat, równoległe z pracą w Instytucie Historii Litwy, był wykładowcą.

Pierwszą publikacją, jak zwykle w wypadku badaczy rozpoczynających działalność naukową, była recenzja (1955 r.), w tym wypadku – wydanego właśnie pierwszego tomu źródeł do historii Litwy. W tym samym roku opublikował

pierwszy artykuł, a cztery lata później – pierwszą książkę: *Žalgirio mušis* (Bitwa grunwaldzka). Na tę pracę należy zwrócić szczególną uwagę, ponieważ już w roku następnym ukazało się jej drugie wydanie, w 1990 – trzecie, znacznie poprawione i rozszerzone, a w 1999 r. – czwarte. Ba, w 2004 r. tekst wydano na CD! Ostatnie wydanie, skrócone, pochodzi z 2013 r.. Polski przekład pracy, pt. *Grunwald 1410*, ukazał się w Krakowie w 2010 r., białoruski zaś – w tym samym roku w Białymstoku i Wilnie. Należy podkreślić, że Mečislovas Jučas nie tylko znał, co oczywiste, ale i recenzował współczesne prace polskie o tejże bitwie. I ciekawostka – w 1999 r. opublikował analizę historyczną *Bitwy pod Grunwaldem* Jana Matejki.

Duże wrażenie, i to nie tylko w Litwie, wywołała opublikowana w 2000 r. praca *Lietuvos ir Lenkijos unija*, przetłumaczona i wydana także w Polsce (*Unia polsko-litewska*, Toruń 2003 i 2004). Praca dotyczy drażliwego zwłaszcza dla strony litewskiej zagadnienia, a napisana jest *sine ira et studio*.

Cechą charakterystyczną naukowej działalności Mečislovasa Jučasa była wszechstronność. Publikował syntezy, monografie, w tym biografie (np. *Vytautas Didysis*, dwa wydania), a także źródła, prace z zakresu historii politycznej i odnoszące się do dziejów wojskowości, z zakresu historii gospodarczej i społecznej, obejmujące okres od schyłku XIV po XX w. W sumie do 2016 r. ukazało się ponad 400 pozycji: książek, artykułów i recenzji! Wszystkie odnosiły się do dziejów Litwy.

Jednocześnie Mečislovas Jučas znajdował czas na czynny udział w wielu konferencjach – nie można nie wspomnieć, że także w pierwszej zorganizowanej przez Komisję Lituanistyczną przy Komitecie Nauk Historycznych PAN. Potrafił łączyć aktywność naukową z pracą pedagogiczną zarówno w formie wspomnianych wykładów uniwersyteckich, jak i opieki nad studentami oraz doktorantami. Pod jego kierunkiem prace dyplomowe napisało ponad stu studentów, a kilku absolwentów obroniło dysertacje doktorskie. Wśród tych ostatnich tak znani jak przedwcześnie zmarły Egidijus Banionis, Vydas Dolinskas, Algirdas Šidlauskas czy Eugenijus Saviščevas.

W 1999 r. za zasługi dla nauki i kultury Litwy Mečislovas Jučas otrzymał z rąk prezydenta Valdas Adamkusa Krzyż Kawalerski Orderu Wielkiego Księcia Litewskiego Gedymina. W 2004 r. zaś, za działalność naukową, został uhonorowany Nagrodą Państwową.

Odszedł Człowiek, który realizowanym mottem swego życia uczynił słowa: *noriu žinoti – chcę wiedzieć... Requiescat in pace!*

Henryk Wisner (*Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN, Warszawa*)